

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**Кафедра ветеринарно-санітарної експертизи, гігієни продуктів
тваринництва та патологічної анатомії імені Й.С. Загаєвського**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У
ВЕТЕРИНАРНІЙ ГІГІЄНІ ТА САНІТАРІЇ»**

галузь знань 21 «Ветеринарія»
спеціальність 212 «Ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза»
рівень вищої освіти Третій (освітньо-науковий) рівень
інститут, факультет, відділення факультет ветеринарної медицини

Робоча програма навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень у ветеринарній гігієні та санітарії».

Робоча програма навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень у ветеринарній гігієні та санітарії» для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня галузі знань 21 «Ветеринарія» за спеціальністю 212 «Ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза» / Укладач: О.А. Хіцька. Біла Церква: БНАУ, 2023. 12 с.

Розробник:

О.А. Хіцька – доцент кафедри ветсанекспертизи, гігієни продуктів тваринництва та патанатомії ім. Й.С. Загаєвського, кандидат ветеринарних наук

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри ветсанекспертизи, гігієни продуктів тваринництва та патанатомії ім. Й.С. Загаєвського

Протокол № 1 від 22 серпня 2023 р.

Завідувач кафедри, доктор вет. наук, професор

В.П. Лясота

Голова Академічної Ради, доктор вет. наук
(Протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.)

І.О. Рубленко

Схвалено методичною комісією ФВМ
(Протокол № 1 від 29 серпня 2023 р.)

Голова методичної комісії,
доктор ветеринарних наук

С.А. Власенко

ЗМІСТ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
2. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	5
3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ	5
4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
5. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
6. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	8
6.1. Лекції	8
6.2. Практичні заняття	8
6.3. Самостійна робота	9
7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ	9
8. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	9
9. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ	10
10. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	10
11. ПЕРЕЛІК НАОЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ	11
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	12

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Згідно з навчальним планом на 2023–2024 навчальний рік, на вивчення дисципліни «Методологія наукових досліджень у ветеринарній гігієні та санітарії» для денної форми навчання виділено всього 90 академічних годин (3 кредитів ECTS), у т.ч. аудиторних – 38 годин (лекції – 20, практичні заняття – 18), самостійна робота студентів – 52 години.

Опис навчальної дисципліни за показниками та формами навчання наведено в таблиці:

Найменування показників	Шифр та найменування галузі знань, спеціальності, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 3	Галузь знань: 21 – Ветеринарія	Нормативна
Змістових модулів – 3	Спеціальність: 212 – Ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза	Рік підготовки: 4-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – розрахункове		Семестр
Загальна кількість академічних годин – 90		1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,5 самостійної роботи аспіранта – 4		Лекції 20 год.
		Практичні заняття 18 год.
	Самостійна робота 52 год.	
	Підсумковий контроль: залік	

2. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Методологія наукових досліджень у ветеринарній гігієні та санітарії» базується на знаннях таких дисциплін: «Ветеринарно-санітарна експертиза з основами технології та стандартизації продуктів тваринництва», «Гігієна харчових продуктів», «Ветеринарна санітарія та гігієна», «Біомедична статистика», «Методологія наукових досліджень», «Методика санітарних досліджень», «Санітарна мікробіологія», «Ветеринарна токсикологія», «Ветеринарне законодавство та сертифікація», «Стандартизація та система офіційного контролю за виробництвом харчових продуктів».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Мета курсу: оволодіння методологією та методами наукового дослідження, формування системи знань та вмінь, необхідних для самостійного виконання наукових досліджень за спеціальністю «Ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза».

Компетентності, якими повинен оволодіти науковець:

Загальні компетентності:

Здатність до цілісного викладу основних проблем філософії на рівні об'єктивного, ідеологічно незаангажованого сучасного бачення.

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Комплексність та системний підхід до проведення наукових досліджень на рівні доктора філософії.

Здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації з різних наукових джерел. Здатність працювати з різними джерелами інформації, аналізувати та синтезувати її, виявляти не вирішені раніше задачі (проблеми) або їх частини, формулювати наукові гіпотези.

Комплексність в організації творчої діяльності та процесу проведення наукових досліджень. Здатність організовувати творчу діяльність та процес проведення наукових досліджень.

Здатність оцінювати та забезпечувати високу якість виконаних робіт.

Здатність до критики та самокритики. Здатність критично сприймати та аналізувати чужі думки й ідеї, шукати власні шляхи вирішення проблеми, рецензувати наукові публікації та автореферати, здійснювати аналіз власних матеріалів.

Здатність генерувати нові науково-теоретичні та практично спрямовані ідеї (креативність).

Комплексність у прийнятті обґрунтованих рішень.

Спеціальні (фахові) компетентності:

Здатність до ретроспективного аналізу наукового доробку у напрямі дослідження гігієни тварин, гігієни харчових продуктів і кормів.

Комплексність у володінні інформацією щодо сучасного стану і тенденцій розвитку світової і вітчизняної ветеринарної науки, зокрема гігієни тварин, гігієни харчових продуктів і кормів.

Здатність до планування та управління часом підготовки дисертаційного дослідження.

Комплексність у проведенні критичного аналізу різних інформаційних джерел, авторських методик, конкретних освітніх, наукових та професійних текстів у галузі ветеринарної медицини, гігієни тварин, санітарії і експертизи.

Комплексність у виявленні, постановці та вирішенні наукових задач та проблем у галузі ветеринарної медицини, гігієни тварин, санітарії і експертизи.

Комплексність у формуванні структури дисертаційної роботи та рубрикації її змістовного наповнення.

Комплексність у публічному представленні та захисті результатів дисертаційного дослідження.

Здатність брати участь у критичному діалозі. Здатність брати участь у наукових дискусіях на міжнародному рівні, відстоювати свою власну позицію.

Здатність до підприємництва та прояву ініціативи щодо впровадження у виробництво результатів дисертаційного дослідження.

Результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми:

РН 1. Знання та розуміння теорії та методології системного аналізу, знання та розуміння етапів реалізації системного підходу при дослідженні процесів та явищ у ветеринарній гігієні, санітарії та експертизі, вміння та навички використовувати методологію системного аналізу у гігієнічній науці.

Знання та розуміння методів наукових досліджень, вміння та навички використовувати їх на рівні доктора філософії.

РН 2. Вміння та навички працювати з різними джерелами, вести пошук, обробляти, аналізувати та систематизувати отриману інформацію. Розуміння наукових статей у сфері обраної спеціальності. Вміння працювати з сучасними бібліографічними і реферативними базами даних, а також наукометричними платформами, такими як Web of Science, Scopus та ін. Вміння та навички у відслідковуванні найновіших досягнень у гігієнічній науці та знаходити наукові джерела, які мають відношення до сфери наукових інтересів здобувача. Знання, розуміння, вміння та навички у використанні правил цитування та посилання на використані джерела, правил оформлення бібліографічного списку. Знання та розуміння змісту і порядку розрахунку основних кількісних наукометричних показників ефективності наукової діяльності (індекс цитування, індекс Гірша (h-індекс), імпаکت-фактор. Вміння та навички в аналізі інформаційних джерел, у виявленні протиріч та у вирішенні проблем або їх частин, формулювати робочі гіпотези.

РН 3. Вміння та навички організовувати творчу діяльність та процес проведення наукових досліджень.

Вміння та навички критично сприймати та аналізувати чужі думки й ідеї, шукати власні шляхи вирішення проблеми, здійснювати критичний аналіз власних матеріалів.

Вміння та навички генерувати власні ідеї та приймати обґрунтовані рішення.

Знання, вміння та навички розробляти та реалізовувати наукові проекти і програми в галузі ветеринарної медицини, гігієни тварин, гігієни харчових продуктів і кормів.

Знання та розуміння структури вищої освіти в Україні. Знання та вміння використовувати законодавче та нормативно-правове забезпечення вищої освіти. Знання специфіки науково-педагогічної діяльності викладача вищої школи. Знання та вміння використовувати сучасні засоби і технології організації на здійснення освітнього процесу. Знання та вміння використовувати різноманітні аспекти виховної роботи зі студентами та інноваційні методи навчання.

РН 4. Вміння та навички організовувати творчу діяльність, роботу над науковими статтями та доповідями. Вміння та навички виконувати належні, оригінальні і придатні для опублікування дослідження в галузі ветеринарної медицини, гігієни тварин, гігієни харчових продуктів і кормів та суміжних з ним сферах природничих наук. Вміння та навички організовувати самоперевірку відповідності матеріалів дисертаційного дослідження встановленими вимогам.

РН 5. Вміння та навички здійснювати ретроспективний аналіз наукового доробку у напрямі дослідження ветеринарної гігієни, гігієни харчових продуктів і кормів

Знання та розуміння генезису розвитку наукової думки у галузі ветеринарної гігієни, санітарії та експертизи.

Вміння та навички планувати та управляти часом підготовки дисертаційного дослідження.

РН 6. Вміння та навички проводити критичний аналіз різних інформаційних джерел, конкретних освітніх, наукових та професійних текстів у галузі ветеринарної медицини, гігієни тварин, гігієни харчових продуктів і кормів.

РН 7. Вміння та навички виявляти та вирішувати наукові задачі та проблеми у галузі ветеринарної медицини, гігієни тварин, гігієни харчових продуктів і кормів. *Вміння та навички* формулювати мету, задачі, об'єкт та предмет дослідження. *Вміння та навички* формувати структуру дисертаційного дослідження та рубрикацію його змістовного наповнення, а також представляти власні результати на розгляд колег.

РН 8. Вміння та навички публічно представляти, захищати результати дисертаційного дослідження, обговорювати їх і дискутувати з науково-професійною спільнотою. *Вміння та навички* використовувати сучасні засоби для візуальної презентації результатів дисертаційного дослідження.

Вміння та навички брати участь у критичному діалозі.

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Загальні організаційні аспекти науково-дослідної діяльності

Наука й наукові дослідження у сучасному світі. Організація науково-дослідницької роботи в Україні.

Наукові школи та їх роль у науці. Наукова школа ветсанекспертів БНАУ.

Термінологія, методи та принципи наукового пізнання.

Змістовий модуль 2. Методологія наукового пізнання і методи наукового дослідження у ветеринарній гігієні та санітарії

Вибір напряму наукового дослідження та етапи НДР. Поняття теми дослідження та її формулювання. Визначення предмета та об'єкта дослідження Мета і завдання дослідження. Етапи НДР. Пошук, накопичення, систематизація наукової інформації. Види джерел інформації, їх пошук та обробка. Методологія експериментальних досліджень.

Методи наукових досліджень у ветеринарній гігієні та санітарії.

Змістовий модуль 3. Обробка результатів досліджень та оформлення результатів науково-дослідної роботи

Написання звітів про науково-дослідну роботу, наукових статей, монографій, наукових доповідей і повідомлень. Загальні вимоги до оформлення розділів дисертаційних робіт.

5. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		лб	п	інд	СРЗ	
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Загальні організаційні аспекти науково-дослідної діяльності						
<i>Тема 1.</i> Наука й наукові дослідження в сучасному світі. Наука як система знань, соціальний інститут та дослідницька діяльність		2		2		10
<i>Тема 2.</i> Організація науково-дослідної роботи в Україні та за кордоном		2		2		5
<i>Тема 3.</i> Термінологія, методи та принципи наукового пізнання		2		-		5
Разом за змістовим модулем 1	30	6		4		20
Змістовий модуль 2. Методологія наукового пізнання і методи наукового						

дослідження у ветеринарній гігієні та санітарії						
<i>Тема 1.</i> Методологічні засади наукових досліджень. Організація наукового дослідження. Технологія, структура та логіка наукових досліджень		2		4		8
<i>Тема 2.</i> Методи наукових досліджень у ветеринарній гігієні та санітарії		6		4		8
Разом за змістовим модулем 2	30	8		8		16
Змістовий модуль 3. Обробка результатів досліджень та оформлення результатів науково-дослідної роботи						
<i>Тема 1.</i> Апробація та оцінка результатів наукових досліджень		2		2		8
<i>Тема 2.</i> Структура дисертаційної роботи та загальні вимоги до оформлення її розділів		4		4		8
Разом за змістовим модулем 3	30	6		6		16
Усього годин	90	20	-	18	-	52

Примітка: л – лекції, п – практичні заняття, лб – лабораторно-практичні заняття; інд – індивідуальні завдання; СРЗ – самостійна робота здобувачів.

6. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Лекції

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1		
1	Наука й наукові дослідження в сучасному світі. Наука як система знань, соціальний інститут та дослідницька діяльність	2
2	Організація науково-дослідної роботи в Україні та за кордоном	2
3	Термінологія, методи та принципи наукового пізнання	2
Змістовий модуль 2		
1	Методологічні засади наукових досліджень. Організація наукового дослідження. Технологія, структура та логіка наукових досліджень	2
2	Методи наукових досліджень у ветеринарній гігієні та санітарії	6
Змістовий модуль 3		
1	Апробація та оцінка результатів наукових досліджень	2
2	Структура дисертаційної роботи та загальні вимоги до оформлення її розділів	4

6.2. Практичні заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1		
1	Поняття наукового методу: метод, методологія, методика, техніка.	2
2	Основні методи наукових досліджень та їх характеристика	2
Змістовий модуль 2		
1	Вибір напрямку наукового дослідження та етапи НДР. Поняття теми дослідження та її формулювання. Визначення предмета та об'єкта дослідження. Мета і завдання дослідження. Етапи НДР	2
2	Інформаційне забезпечення наукових досліджень з ветеринарної гігієни та санітарії. Пошук, накопичення, систематизація наукової інформації. Види джерел інформації, їх пошук та обробка.	2

3	Сучасні лабораторні методи досліджень (ІФА, ПЛР, ВЕРХ, ТШХ, МСМ та ін.), їх застосування у ветеринарній гігієні та санітарії.	2
4	Практичне ознайомлення з організацією та методологією роботи НДЛ ІФА та ПЛР БНАУ, Навчально-наукової лабораторії молекулярної діагностики БНАУ	2
Змістовий модуль 3		
1	Оформлення звіту про виконану науково-дослідну роботу	2
2	Робота над написанням наукових статей, монографій, наукових доповідей і повідомлень	4

6.3. Самостійна робота

Самостійні заняття спрямовані на самостійне, більш глибоке вивчення програмного матеріалу за окремими темами й розділами дисципліни, які не включені в повному обсязі до тематики лекційного курсу та лабораторного практикуму.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1		
1	Наукові школи та їх роль у науці. Історія наукових досліджень у ветеринарній гігієні та санітарії. Наукова школа ветсанекспертів БНАУ	5
2	Основні терміни та поняття в науковій діяльності	5
3	Специфіка наукового пізнання. Поняття наукового мислення та знання	5
4	Система підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів	5
Змістовий модуль 2		
1	Види та форми науково-дослідної роботи	4
2	Організація роботи наукового колективу	4
3	Принципи організації наукової діяльності	4
4	Планування та облік науково-дослідної роботи	4
Змістовий модуль 3		
1	Вимоги ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання	8
2	Основні положення Наказу № 40 Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (2017р.)	8

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час лекційного курсу використовуються слайдові презентації (у програмі *Power Point*), відеофільми, роздатковий матеріал, дискусійне обговорення проблемних питань.

На практичних заняттях використовуються наочні плакати, чинні НТД (Закони України, національні стандарти, інструкції, накази Державної служби з безпечності харчових продуктів та захисту споживачів України, Регламенти ЄС, Комісії Кодекс Аліментаріус тощо).

8. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Поточний контроль знань аспірантів проводиться в усній (опитування) та письмовій формах. Контрольні завдання за модулем в цілому та за окремими змістовими модулями включають варіанти контрольних робіт. Контроль самостійної роботи проводиться шляхом перевірки рефератів та/або презентацій.

Підсумковий контроль знань відбувається на заліку, який проводиться в усній чи письмовій формі.

9. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ

Оцінка за лекційне заняття виставляється за активність студента в дискусії.

Оцінку на практичному занятті студент отримує за виконані практичні завдання, кейси, зроблені доповіді, презентації, есе, активність під час дискусій.

Під час модульного та підсумкового контролю засобами оцінювання результатів навчання з дисципліни є тести або усні відповіді.

10. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Поточний контроль успішності аспірантів здійснюється за чотирирівневою шкалою – «2», «3», «4», «5».

Критерії оцінювання результатів навчання за чотирирівневою шкалою

Бали	Критерії оцінювання
«Відмінно»	Отримують за роботу, в якій повністю і правильно виконано завдання. Водночас здобувач має продемонструвати вміння аналізувати і оцінювати явища, факти і процеси, застосовувати наукові методи для аналізу конкретних ситуацій, робити самостійні висновки, на основі яких прогнозувати можливий розвиток подій і процесів, докладно обґрунтувати свої твердження та висновки.
«Добре»	Отримують за роботу, в якій повністю і правильно виконано 75 % завдань. Водночас здобувач виявляє навички аналізувати і оцінювати явища, факти і події, робити самостійні висновки, на основі яких прогнозувати можливий розвиток подій і процесів та докладно обґрунтувати свої твердження та висновки.
«Задовільно»	Отримують за роботу, в якій правильно виконано 60 % завдань. При цьому здобувач не виявив вміння аналізувати і оцінювати явища, факти та недостатньо обґрунтував твердження та висновки, недостатньо певно орієнтується у навчальному матеріалі.
«Незадовільно»	Отримують за роботу, в якій виконано менш як 60 % завдань. При цьому здобувач демонструє невміння аналізувати явища, факти, події, робити самостійні висновки та їх обґрунтувати, що свідчить про те, що аспірант не оволодів програмним матеріалом.

Підсумкова оцінка з дисципліни виставляється за 100-бальною шкалою. Вона обчислюється як середнє арифметичне значення (САЗ) всіх отриманих оцінок з наступним переведенням їх у бали за такою формулою:

$$БПК = \frac{САЗ \times \max ПК}{5},$$

де *БПК* – бали з поточного контролю; *САЗ* – середнє арифметичне значення усіх отриманих студентом оцінок (з точністю до 0,01); *max ПК* – максимально можлива кількість балів з поточного контролю.

Відсутність аспіранта на занятті у формулі приймається як «0».

Критерії оцінювання за дворівневою шкалою

Під час проведення заліку навчальні досягнення аспірантів оцінюються за дворівневою шкалою: зараховано, незараховано.

Оцінка «зараховано» (60–100 балів) ставиться здобувачеві, який виявив знання основного навчального матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання і майбутньої роботи за фахом, здатний виконувати завдання, передбаченні програмою, ознайомлений з основною рекомендованою літературою; під час виконання завдань припускається помилок, але демонструє спроможність їх усувати.

Оцінка «незараховано» (1–59 балів) ставиться здобувачеві, який допускає принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не може продовжити навчання чи розпочати професійну діяльність без додаткових занять з відповідної дисципліни.

Розподіл балів проводиться за наступною схемою:

Види робіт	Лекції	Практичні заняття	Самостій на робота	Модульний контроль	ІНДЗ	Загальний бал
Максимально можлива кількість балів	10	30	20	40	-	100

Примітка: ІНДЗ є частиною самостійної практичної підготовки здобувача і оформлюються ними у вигляді протоколів досліджень

Шкала оцінювання успішності здобувачів вищої освіти

За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS	За національною шкалою	
		іспит	залік
90–100	A	Відмінно	Зараховано
82–89	B	Добре	
75–81	C	Задовільно	
64–74	D		
60–63	E		
35–59	FX	Незадовільно (незараховано) з можливістю повторного складання	
1–34	F	Незадовільно (незараховано) з обов'язковим повторним вивченням	

11. ПЕРЕЛІК НАОЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ

Наочні засоби:

1. Слайдові презентації у програмі Microsoft Office Power Point;
2. Нормативно-технічна документація.

Технічні засоби:

1. Мультимедійний проектор;
2. Комплект комп'ютерного забезпечення з доступом до Інтернет.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література (підручники, посібники)

1. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. К.: Знання-Прес, 2003. С. 11–23.
2. Клименко М.О., Фещенко В.П., Вознюк Н.М. Основи та методологія наукових досліджень: навчальний посібник. К.: Аграрна освіта, 2010. С. 7–40.
3. Клименко М.О., Фещенко В.П., Вознюк Н.М. Основи та методологія наукових досліджень: навчальний посібник. К.: Аграрна освіта, 2010.
4. Андрійчук В.Г. Основи наукових досліджень в агробізнесі: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2018.
5. Методологічні основи та методи наукових досліджень у ветеринарній гігієні, санітарії та експертизі: навчально-методичний посібник / Антоненко П.П., Доровських А.В., Високос М.П., Милостивий Р.В., Калиниченко О.О., Василенко Т.О.]. Дніпро: Вид-ць «Свідлер А.Л.», 2018. 276 с. (електронна версія).

Додаткова література

1. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. К.: Знання-Прес, 2003. С. 54–79.
2. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с. (електронна версія)
3. Методологія наукових досліджень [Текст]: навч. посіб. / Є.К. Шишкіна, О.О. Носирєв. – Х.: Вид-во «Діса плюс», 2014. 200 с. (електронна версія)
4. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник / Ф.Д. Швець. Рівне, НУВГП, 2016. 151 с. (електронна версія)

Адреси сайтів в INTERNET

З метою більш повного засвоєння дисципліни аспіранти можуть користуватися електронними журналами і сайтами.

Перелік сайтів:

<http://science.btsau.edu.ua/> - сайт Білоцерківського НАУ «Наука та інновації БНАУ»

<https://mon.gov.ua/ua> - сайт Міністерства освіти і науки України

<http://www.uinpei.kiev.ua/> - сайт Державної наукової установи «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації»

<https://naqa.gov.ua/наукові-ступені> - сайт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти